

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Konceptima EU-a za upravljanje prijelazom na digitalno tržište rada – važan doprinos bijeloj knjizi o budućnosti rada

(razmatračko mišljenje na zahtjev austrijskog predsjedništva)

(2018/C 367/03)

Izvjestiteljica: **Franca SALIS-MADINIER**

Suizvjestitelj: **Ulrich SAMM**

Zahtjev austrijskog predsjedništva Vijeća:	Dopis od 12.2.2018.
Pravni temelj:	članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije pravilo 29. stavak 1. Poslovnika Razmatračko mišljenje
Odluka Predsjedništva:	13.3.2018.
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za zapošljavanje, socijalna pitanja i građanstvo
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	6.6.2018.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	11.7.2018.
Plenarno zasjedanje br.:	536
Rezultat glasovanja (za/protiv/suzdržani):	152/1/4

1. Zaključci i preporuke

1.1. Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO) podupire pravednu digitalnu tranziciju, temeljenu na poštovanju europskih vrijednosti koje teže punoj zaposlenosti, društvenom napretku, visokoj razini zaštite te smanjenju siromaštva i nejednakosti.

1.2. EGSO se zalaže za to da goleme mogućnosti koje nude nove tehnologije idu u korist svima: radnicima, građanima, poduzećima. Pri tom razvoju nitko ne smije biti na gubitku. Politike se prvenstveno trebaju usredotočiti na jačanje individualnog učenja kako bi svi građani imali dobre vještine, te na kolektivno organizirane sustave socijalne sigurnosti kako bi se potaknuo pristup socijalnim uslugama, kao što se predviđa u Povelji o temeljnim pravima, među prioritetima koje su europska tijela proglasila u Göteborgu u okviru europskog stupa socijalnih prava, te u konvencijama MOR-a.

1.3. Radna mjesta mogla bi se izmijeniti zbog automatizacije, digitalizacije i primjene umjetne inteligencije. EGSO smatra da je ključno ujednačavanje vještina europskih radnika, osobito onih koji se zbog razine kvalifikacije i zastarijevanja vještina ne mogu zaposliti na novim radnim mjestima ili radnim mjestima koja će se izmijeniti zbog novih tehnologija. Naglašava da je na razini EU-a i u državama članicama hitno potrebna politika za preusmjeravanje početne kvalifikacije i cjeloživotno učenje kako bi se potaknulo stjecanje relevantnog obrazovanja kojim se razvijaju kreativne i digitalne vještine, sve potrebnije na novim radnim mjestima.

1.4. Među glavnim prioritetima mora biti raznolikost: u područjima sa snažnim digitalnim aspektom stanje je alarmantno i žene su slabo zastupljene⁽¹⁾. Važno je pratiti i mjeriti ta kretanja te poticati pristup žena tim sektorima.

⁽¹⁾ Europska komisija (2018.). Žene u digitalnom dobu (na engleskom jeziku).

1.5. EGSO primjećuje da je samo 0,3 % ukupnih javnih rashoda u EU-u ⁽²⁾ namijenjeno ulaganjima u socijalnu politiku. Za jačanje tih politika i praćenje digitalne transformacije na tržištu rada u korist radnika, poduzeća i društva u cjelini treba osigurati dovoljna sredstva, osobito u okviru sljedećeg višegodišnjeg financijskog okvira EU-a nakon 2020. ⁽³⁾.

1.6. U povećanju produktivnosti zahvaljujući digitalizaciji mogu se kriti dodatna sredstva. EGSO preporučuje da se na razini sektora i poduzeća uspostavi socijalni dijalog u pogledu dijeljenja dodane vrijednosti kako bi se dogovorili načini upotrebe.

1.7. Kako bi se obuhvatili svi fleksibilni oblici zapošljavanja do kojih dovodi digitalizacija i kako se ne bi zapostavio nijedan radnik ⁽⁴⁾, EGSO među svoje prioritete uvrštava očuvanje kvalitete i financijske održivosti sustava socijalne zaštite. Poziva Europsku komisiju i države članice da pokrenu savjetovanje sa socijalnim partnerima radi prilagođavanja sustava socijalne zaštite osobito u korist radnika koji zbog svojeg statusa nisu u dovoljnoj mjeri obuhvaćeni tim sustavima.

1.8. U okviru uvođenja novih tehnologija kao što su roboti ili inteligentni strojevi, EGSO u svojoj studiji podsjeća na važnost prethodnog obavješćivanja i savjetovanja s predstavnicima radnika i potrebe za kolektivnim pregovaranjem kako bi se popratile promjene ⁽⁵⁾ do kojih dovode te tehnologije. Također podsjeća na to da se direktivom o europskim radničkim vijećima predviđa obveza tog savjetovanja ⁽⁶⁾.

1.9. U pogledu umjetne inteligencije EGSO naglašava da netransparentnost funkcioniranja algoritama i način na koji se donose odluke koje su izvan kontrole ljudi predstavljaju velike izazove za EU te da su to ključna pitanja o društvu u kojem želimo živjeti. EGSO je već naglasio da je na novom tržištu rada od iznimne važnosti određivanje odnosa čovjeka i stroja. Ključan je pristup utemeljen na kontroli čovjeka nad strojem ⁽⁷⁾.

1.10. EGSO podržava globalne okvire politike u području umjetne inteligencije koji EU-u pružaju konkurentsku prednost ⁽⁸⁾ te potiče razvoj društveno odgovorne umjetne inteligencije čiji je cilj opće dobro. Odbor ističe da EU treba podupirati novo područje istraživanja, odnosno kognitivnu ergonomiju čiji je cilj usvajanje mjera za poticanje korištenja pametnih tehnologija usmjerenih na ljude.

2. Uvod

2.1. EGSO se u okviru triju razmatračkih mišljenja na zahtjev estonskog i bugarskog predsjedništva Vijeća izjasnio o novim oblicima rada i o budućnosti rada ⁽⁹⁾. Ta su mišljenja dopunjena širim razmatranjem koje se odnosi na „Socijalno održiv koncept za digitalno doba”, razvijen u okviru drugog razmatračkog mišljenja na zahtjev bugarskog predsjedništva ⁽¹⁰⁾.

2.2. EGSO se protivi tvrdnji da će „u digitalizaciji biti dobitnika i gubitnika”. U ovom mišljenju EGSO daje prijedloge za digitalizaciju koja ide u korist svim građanima kako nitko ne bi bio zanemaren.

2.3. Kako bi se izbjeglo zapostavljanje dijela radnika i građana, treba povećati rashode namijenjene ulaganjima u socijalnu politiku, koji sada čine samo 0,3 % ukupnih javnih rashoda u EU-u ⁽¹¹⁾. Za praćenje digitalne transformacije na tržištu rada treba osigurati dovoljna sredstva, osobito u okviru sljedećeg višegodišnjeg financijskog okvira EU-a nakon 2020. ⁽¹²⁾.

2.4. EGSO naglašava da je za automatizaciju koja koristi društvu u cjelini potrebno da se EU i države članice mogu osloniti na djelotvoran i kvalitetan sustav cjeloživotnog učenja, trajni socijalni dijalog među zainteresiranim stranama, relevantno kolektivno pregovaranje i primjeren porezni sustav.

⁽²⁾ COM(2017) 206 final, str. 28.

⁽³⁾ SL C 262, 25.7.2018., str. 1.

⁽⁴⁾ SL C 303, 19.8.2016., str. 54., i SL C 129, 11.4.2018., str. 7.

⁽⁵⁾ EGSO (2017.). *Impact of digitalization and the on-demand economy on labour markets and the consequences for employment and industrial relations* („Učinak digitalizacije i ekonomije na zahtjev na tržišta rada i posljedice za zapošljavanje i industrijske odnose”).

⁽⁶⁾ SL L 122, 16.5. 2009., str. 28.

⁽⁷⁾ SL C 288, 31.8.2017., str. 1.

⁽⁸⁾ SL C 288, 31.8.2017., str. 1.

⁽⁹⁾ SL C 434, 15.12.2017., str. 30. i str. 36., i SL C 237, 6.7.2018., str. 8.

⁽¹⁰⁾ SL C 237, 6.7.2018., str. 1.

⁽¹¹⁾ Europska unija (2017.) Dokument za razmatranje o socijalnoj dimenziji Europe, str. 24.

⁽¹²⁾ SL C 262, 25.7.2018., str. 1.

2.5. Važno je reagirati već sada kako bi se osigurale primjerene vještine za budućnost, tako da EU i sve države članice ostanu konkurentni i budu u mogućnosti stvarati nova poduzeća i nova radna mjesta, jamčiti svima uključenost u tržište rada tijekom cijelog radnog vijeka, te osigurati blagostanje za sve.

3. Umjetna inteligencija u službi čovjeka za pravednu i kvalitetnu tranziciju

3.1. EGSO ističe izazove s kojima se EU suočava zbog umjetne inteligencije, koja obuhvaća sve tehnologije čiji je cilj informatičko obavljanje kognitivnih zadataka koje obično obavljaju ljudi.

3.2. Iako digitalizacija i sve snažnija i učinkovitija umjetna inteligencija trebaju ići u korist radnicima, građanima, poduzećima, državama članicama i EU-u, njome treba dobro upravljati, a njezine potencijalne negativne učinke treba predvidjeti i regulirati.

3.3. EGSO smatra da je novi naraštaj takozvanih „kolaborativnih” robota prilika koja može donijeti koristi za društvo u cjelini. Ti roboti mogu postati istinski partneri radnicima i olakšati njihov svakodnevni rad te smanjiti njihovu razinu stresa. Također mogu pomoći osobama s fizičkim ili kognitivnim poteškoćama, ili pak osobama smanjene pokretljivosti.

3.4. EGSO ponovno⁽¹³⁾ ističe važnost pristupa prema kojem čovjek i dalje ima glavnu ulogu u cijelom procesu digitalizacije. Naše društvo mora se suočiti s opasnošću da bi osobito sustavi umjetne inteligencije jednog dana mogli odlučivati o važnim aspektima naših života bez ikakve ljudske intervencije. Pristup prema kojem čovjek ima glavnu ulogu odnosi se na načelo kojim se jamči da je jasna uloga strojeva služiti čovjeku i da složenija pitanja u tom pogledu, kao što su preuzimanje odgovornosti, prosudba u spornim slučajevima ili u etičkim pitanjima, ili iracionalna ponašanja, ostaju pod nadzorom čovjeka. To opće načelo može služiti kao vodeće načelo za buduće propise.

3.5. EGSO u svom samoinicijativnom mišljenju „Umjetna inteligencija”⁽¹⁴⁾ navodi da su kontrola algoritama i njihova transparentnost velik izazov za naše demokratske sustave i temeljne slobode, uključujući i na tržištu rada. Društveno i etički odgovorna digitalna transformacija mora biti cilj EU-a. EGSO podržava globalne okvire politike u području umjetne inteligencije koji EU-u pružaju konkurentsku prednost. Odbor ističe da Unija treba podupirati novo područje istraživanja, odnosno kognitivnu ergonomiju čiji je cilj usvajanje mjera za poticanje korištenja pametnih tehnologija usmjerenih na ljude.

3.6. Nepouzdana algoritmi sa svojim odlukama i odabirima mogu rezultirati diskriminacijom u poduzeću, primjerice u postupku zapošljavanja i općenito u području ljudskih resursa⁽¹⁵⁾. Međutim, dobro programiranje podataka i algoritama može dovesti do „pametnijeg” i pravednijeg postupka zapošljavanja i politika u području ljudskih resursa.

3.7. Europski znanstvenici, inženjeri i poduzetnici koji doprinose oblikovanju, razvoju i komercijalizaciji sustava umjetne inteligencije trebaju djelovati u skladu s kriterijima etičke i društvene odgovornosti. Uključivanje etike i društvenih znanosti u program obrazovanja inženjera može biti dobar odgovor na taj zahtjev⁽¹⁶⁾. Kodeks postupanja za umjetnu inteligenciju mogao bi biti primjeren.

3.8. EGSO bi želio skrenuti pozornost na prijetnju koju umjetna inteligencija predstavlja za kibersigurnost i poštovanje privatnosti. Zahvaljujući tim novim tehnologijama zapravo je mnogo lakše proizvesti visokokvalitetne krivotvorene slike, videosadržaje, govore i tekstove. Za suočavanje s tom ozbiljnom prijetnjom potrebno joj je u okviru politike EU-a pridati apsolutnu prednost.

⁽¹³⁾ SL C 288, 31.8.2017., str. 1.

⁽¹⁴⁾ SL C 288, 31.8.2017., str. 1.

⁽¹⁵⁾ OIT (2018.). *The impact of technology on the quality and quantity of jobs* („Učinak tehnologije na kvalitetu i kvantitetu radnih mjesta”); vidjeti Villani, C. (2018.). *Donner un sens à l'intelligence artificielle: Pour une stratégie nationale et européenne* („Pružanje smisla umjetnoj inteligenciji: za nacionalnu i europsku strategiju”).

⁽¹⁶⁾ Vidjeti izvješće Cédrica Villanija o umjetnoj inteligenciji (ožujak 2018.).

4. Opće napomene

4.1. Utjecaj na radna mjesta

4.1.1. Pitanje utjecaja koji će automatizacija, digitalizacija i umjetna inteligencija imati na broj radnih mjesta u različitim proizvodnim postupcima izrazito je kontroverzno. Predviđanja o gubitku radnih mjesta značajno se razlikuju ovisno o primijenjenoj metodi – analizi zadaća ili radnih mjesta ⁽¹⁷⁾.

4.1.2. Bez obzira na te razlike, sigurno je da će digitalizacija imati učinak na veliku većinu radnih mjesta; na neka zanimanja utjecat će više od drugih, a neka bi mogla i nestati u skoroj budućnosti ⁽¹⁸⁾. Druga će biti promijenjena i zahtijevat će prekvalifikaciju.

4.1.3. Razlike u učinku automatizacije na radna mjesta među državama članicama Europske unije značajne su ⁽¹⁹⁾. Prema studiji OECD-a, radna mjesta u Ujedinjenoj Kraljevini, u nordijskim zemljama i u Nizozemskoj općenito su manje podložna automatizaciji od istočnih i južnih zemalja EU-a ⁽²⁰⁾. Ti raskoraci mogu se objasniti s pomoću više čimbenika: razlike u organizaciji zadaća unutar gospodarskih sektora, razlike u strukturi sektora i u ulaganjima (u zemljama koje još nisu usvojile tehnologije koje bi mogle zamijeniti radnu snagu ili uložile u njih struktura zadaća pogoduje automatizaciji). Razlike postoje i u organizaciji radnog mjesta općenito, a i u razini obrazovanja radnika.

4.2. Osiguravanje ključnih vještina za sve građane

4.2.1. Imajući to u vidu, odgovarajuće vještine mogu pomoći državama članicama EU-a da se bolje integriraju u globalizirana tržišta i specijaliziraju u najnaprednijim tehnologijama, uz inovativnija poduzeća koja idu u korak s razvojem. Kako bi se to postiglo, svim sektorima potrebni su radnici koji uz visoku razinu kreativnih i kognitivnih vještina (na području pismenosti, matematičke pismenosti i rješavanja složenih problema) također posjeduju rukovoditeljske i komunikacijske vještine te sposobnost učenja.

4.2.2. Radnici kojima je potrebno dati prednost i veću potporu niskokvalificirani su radnici kojima prijeti visok stupanj automatizacije, transformacije, zamjene ili nestanka radnog mjesta.

4.2.3. Jaz između vještina i budućih radnih mjesta u Europskoj je uniji sve dublji. U državama članicama EU-a 22 % radnika možda neće imati odgovarajuće digitalne vještine kako bi pratili napredak na svojim radnim mjestima ⁽²¹⁾. Prosječno trajanje nezaposlenosti i dugotrajne nezaposlenosti od 2008. godine je poraslo, posebice za niskokvalificirane radnike.

4.2.4. Kao što je izneseno u nedavnom mišljenju EGSO-a, s obzirom na poteškoće pronalaska posla za te nezaposlene osobe, socijalnim je dijalogom na razini sektora, regionalnoj i lokalnoj razini te na nacionalnoj i europskoj razini potrebno hitno odgovoriti na pitanje osposobljavanja i vještina ⁽²²⁾ kako bi svi radnici mogli imati pristup kvalitetnom radnom mjestu i razvijati se u profesionalnom smislu.

4.3. Preusmjeravanje početne kvalifikacije i promicanje cjeloživotnog učenja

4.3.1. S obzirom na te izazove, EGSO naglašava da je na razini EU-a i država članica hitno potrebna ciljana politika država članica za preusmjeravanje početne i cjeloživotne kvalifikacije kako bi se potaknulo stjecanje relevantnog obrazovanja kojim se razvijaju kreativne vještine koje postaju sve nužnije.

4.3.2. Samo jedna jedinstvena politika na europskoj razini mogla bi biti neučinkovita jer se države članice suočavaju s različitim problemima, no jedna politika za smanjenje jaza između raspoloživih vještina i budućih radnih mjesta općenito je potrebna ⁽²³⁾.

⁽¹⁷⁾ Nedelkoska, L. i G. Quintini (2018.). *Automation, skills use and training* („Automatizacija, upotreba vještina i osposobljavanje”). Radni dokument OECD-a o pitanjima koja se odnose na društvo, radna mjesta i migracije, br. 202, izdavač: OECD, Pariz.

⁽¹⁸⁾ France Stratégie (2018.). *Intelligence artificielle et travail: rapport à la ministre du travail et au secrétaire d'État auprès du premier ministre, chargé du numérique* („Umjetna inteligencija i rad: izvješće ministrici rada i državnom tajniku u Uredu predsjednika Vlade zaduženom za digitalizaciju”).

⁽¹⁹⁾ Cedefop (2018.). *Insights into skill shortages and skill mismatch: learning from Cedefop's European skills and job survey* („Saznanja o manjku i neusklađenosti vještina: lekcije naučene iz upitnika o europskim vještinama i radnim mjestima Cedefopa”).

⁽²⁰⁾ Nedelkoska, L. i G. Quintini (2018.). *Automation, skills use and training* („Automatizacija, upotreba vještina i osposobljavanje”). Radni dokument OECD-a o pitanjima koja se odnose na društvo, radna mjesta i migracije, br. 202, izdavač: OECD, Pariz.

⁽²¹⁾ Cedefop (2018.). *Insights into skill shortages and skill mismatch: learning from Cedefop's European skills and job survey* („Saznanja o manjku i neusklađenosti vještina: lekcije naučene iz upitnika o europskim vještinama i radnim mjestima Cedefopa”).

⁽²²⁾ SL C 237, 6.7.2018., str. 8.

⁽²³⁾ Cedefop (2018.). *Insights into skill shortages and skill mismatch: learning from Cedefop's European skills and job survey* („Saznanja o manjku i neusklađenosti vještina: lekcije naučene iz upitnika o europskim vještinama i radnim mjestima Cedefopa”).

4.4. Područja kojima je zbog moguće diskriminacije na radnom mjestu i u društvu potrebno posvetiti posebnu pozornost

4.4.1. *Ravnopravnost spolova*: u budućnosti će najpriznatija i najbolje plaćena radna mjesta biti u području STEM-a (znanost, tehnologija, inženjerstvo, matematika) te posebice u sektoru informacijskih tehnologija (IT). Među glavnim prioritetima mora biti raznolikost: u područjima sa snažnim digitalnim aspektom stanje je alarmantno i žene su slabo zastupljene⁽²⁴⁾. Ako želimo izbjeći veće nejednakosti na budućem tržištu rada važno je pratiti i mjeriti ta kretanja te poticati pristup žena tim sektorima⁽²⁵⁾.

4.4.2. *Dobne nejednakosti*: promjene na tržištu rada utječu na uvjete rada, bez obzira na dob radnika. Te promjene mogu utjecati na održivi rad tijekom cijelog radnog vijeka. Primjerice ugovori na određeno vrijeme, koji su danas – nepravедno – većinom namijenjeni mladim radnicima⁽²⁶⁾ mogli bi se početi koristiti za starije radnike, uz moguće posljedice. Istodobno, tehnološki razvoj povezan s digitalizacijom može pružiti mogućnosti za starije radnike. Studije o radu moraju pratiti taj razvoj.

5. Inovativni i anticipativni socijalni i civilni dijalog

5.1. Socijalni dijalog na svim razinama – europskoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini te na razini sektora i poduzeća – u potpunosti treba uključivati izazove digitalizacije i razvijati promišljene politike predviđanja na temelju relevantnih podataka o zanimanjima pogođenima promjenama, novonastalim radnim mjestima i vještinama koje je potrebno razviti za ta nova radna mjesta.

5.2. Socijalnim se dijalogom na što sveobuhvatniji način treba pristupiti pitanju uvjeta rada u doba automatizacije, kako bi se u obzir uzeli novi rizici i prilike. Europska komisija trebala bi analizirati sporazume proizašle iz socijalnog dijaloga u različitim državama članicama EU-a i sektorima u cilju provedbe tih rezultata (pravo na prekidanje internetske veze⁽²⁷⁾, ugovore o radu na daljinu, prenosiva prava pojedinaca, kolektivne ugovore potpisane s platformama⁽²⁸⁾ itd.)⁽²⁹⁾.

5.3. Kako bi se obuhvatili svi fleksibilni oblici zapošljavanja koji nastaju digitalizacijom te kako se ne bi zapostavio nijedan radnik⁽³⁰⁾, EGSO u skladu s europskim stupom socijalnih prava među svoje prioritete uvrštava očuvanje kvalitete i financijske održivosti sustava socijalne zaštite. Odbor potiče Europsku komisiju i države članice da pokrenu savjetovanje sa socijalnim partnerima radi prilagođavanja sustava socijalne zaštite novim oblicima rada.

5.4. U povećanju produktivnosti zahvaljujući digitalizaciji mogu se kriti dodatna sredstva. Na razini sektora i poduzeća potrebno je organizirati socijalni dijalog u pogledu dijeljenja dodane vrijednosti i njezinoj raspodjeli.

5.5. U fiskalnom smislu, reforme poreznog sustava treba pomno preispitati kako bi se osigurale odgovarajuće razine oporezivanja za sve oblike prihoda, neovisno o tome jesu li stečeni u sektorima organiziranim na temelju kolektivnih ugovora ili u ekonomiji dijeljenja.

5.6. Dionici civilnog društva trebali bi biti aktivno uključeni u te promjene. Politike osposobljavanja za ranjive skupine izložene brzim tehnološkim promjenama te politike razvoja umjetne inteligencije i digitalizacije, čiji učinci utječu na sve građane, opravdavaju važnu ulogu organizacija civilnog društva.

Bruxelles, 11. srpnja 2018.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Luca JAHIER

⁽²⁴⁾ EK (2018.) Žene u digitalnom dobu (na engleskom jeziku).

⁽²⁵⁾ EK (2015.) *Monitoring the digital economy & society 2016-2021* („Praćenje digitalnog gospodarstva i društva 2016. – 2021.”).

⁽²⁶⁾ Eurofound (2017.), *Non-standard forms of employment: Recent trends and future prospects* („Nestandardni oblici zapošljavanja: najnoviji trendovi i budući izgledi”), str. 7. i Eurofound (2017.) *Working conditions of workers at different ages* („Radni uvjeti radnika u različitoj životnoj dobi”).

⁽²⁷⁾ SL C 237, 6.7.2018., str. 8.

⁽²⁸⁾ Vidjeti sporazum potpisan u Danskoj.

⁽²⁹⁾ SL C 434, 15.12.2017., str. 30.

⁽³⁰⁾ SL C 303, 19.8.2016., str. 54., i SL C 129, 11.4.2018., str. 7.